

Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych w 2013 r.

W pierwszym kwartale 2014 r. przeprowadzone zostało po raz 7 cykliczne badanie ankietowe „Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych”¹. Dotyczyło ono szerokiej problematyki zrealizowanego przez gospodarstwa domowe popytu na usługi opieki zdrowotnej w 2013 r. Wyniki badania uogólniono na całą zbiorowość gospodarstw domowych i ich członków w Polsce.

Analiza wstępnych wyników badania pozwoliła na wskazanie podstawowych zależności w obszarach obrazujących różne aspekty opieki zdrowotnej w gospodarstwach domowych.

Aspekty zdrowotne w gospodarstwach domowych

Ważnym wskaźnikiem determinującym korzystanie z usług medycznych przez daną osobę jest jej ocena własnego stanu zdrowia. Wstępne wyniki badania wykazały, że 67% badanych oceniło swoje zdrowie pozytywnie, natomiast 8,6% jako złe lub bardzo złe.

Orzeczenie o niepełnosprawności, które dotyczy wyłącznie dzieci poniżej 16 roku

---

¹ Badanie zostało przeprowadzone na reprezentatywnej próbie ok. 4,6 tys. gospodarstw domowych liczących 12,5 tys. osób. Zrealizowane było metodą wywiadu bezpośredniego, przez ankieterów prowadzących wywiady w ramach badania budżetów gospodarstw domowych.

Narzędziem badawczym były dwa kwestionariusze: wspólny - dla gospodarstwa domowego i indywidualny - dla poszczególnych członków gospodarstwa domowego.

Pytania skierowane do gospodarstwa domowego dotyczyły przede wszystkim zakupu leków i innych artykułów medycznych, korzystania z wybranych usług medycznych niefinansowanych ze środków publicznych i motywów korzystania z tych usług, problemu opieki nad chorym w domu i związanymi z tym wydatkami, korzystania z usług medycyny niekonwencjonalnej, usług medycznych za granicą i wydatków poniesionych na ten cel.

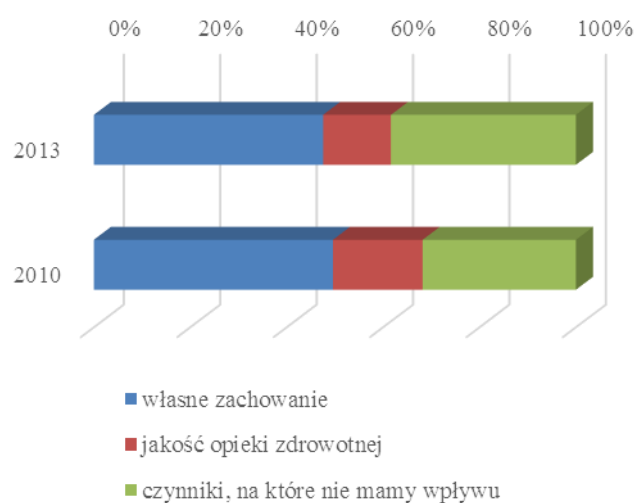
Pytania zawarte w kwestionariuszu indywidualnym obejmowały zagadnienia stanu zdrowia, korzystania ze stacjonarnej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, wysokości wydatków na opiekę zdrowotną, zakupu leków i dóbr medycznych, oceny jakości opieki zdrowotnej, postaw wobec transplantacji.

Zastosowane w badaniu pojęcia, definicje, klasyfikacje w zakresie usług oraz wydatków umożliwiają porównania prezentowanych wyników z rezultatami wcześniejszych badań modułowych ochrony zdrowia w gospodarstwach domowych i równocześnie umożliwiają wykorzystanie jego wyników w rachunkach zdrowia, wykonywanych według wspólnej metodologii OECD/Eurostat/WHO.

życia posiadało 2,9% osób, a orzeczenie o stopniu niepełnosprawności dotyczące osób w wieku 16 lat i więcej posiadało 10,8% badanych.

Respondenci w wieku 15 lat i więcej pytani o najważniejszy czynnik, który ma wpływ na stan ich zdrowia, analogicznie jak w poprzedniej edycji badania, najczęściej wymieniali własne zachowanie. Jednak w porównaniu do badania sprzed 3 lat, wzrósł odsetek osób uważających, że nie mają wpływu na czynniki kształtujące ich zdrowie.

Wykres 1. Najważniejszy czynnik, który ma wpływ na zdrowie według opinii respondentów

Gospodarstwa z osobami otrzymującymi świadczenia opiekuńcze (zasilek lub dodatek pielęgnacyjny) stanowiły 10,2% badanych gospodarstw. Ponad połowa gospodarstw (54,5%) we własnym zakresie sprawowało opiekę nad osobą otrzymującą świadczenia opiekuńcze.

Odsetek osób mających uprawnienia do świadczeń w ramach dodatkowego zabezpieczenia zdrowotnego (DZZ) wzrósł z 3,9% w 2010 r. do 6% badanych osób w 2013 roku.

Korzystanie z usług opieki zdrowotnej²

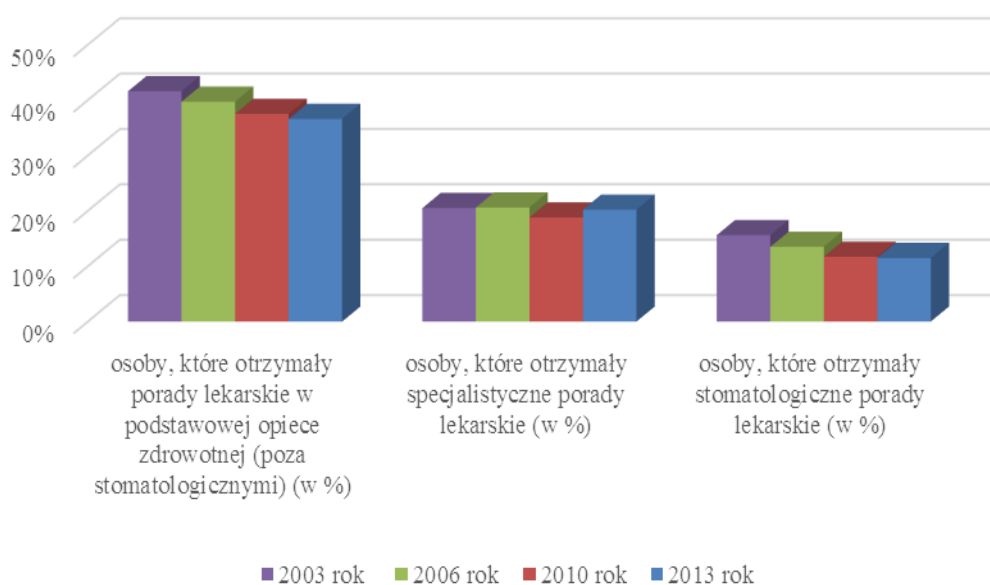
Z porad lekarza w podstawowej opiece zdrowotnej (POZ) w ostatnim kwartale 2013 roku skorzystało prawie 36,6%. Niemal w całości (97,0%) porady POZ sfinansowane były w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia.

² Generalnie badanie dotyczyło korzystania z usług opieki zdrowotnej w całym 2013 r., ale bardziej szczegółowe pytania dotyczące wybranych zagadnień ograniczały się do czwartego kwartału tegoż roku (m.in. korzystanie z usług ambulatoryjnej opieki zdrowotnej).

Nieco inaczej przedstawiała się sytuacja ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Wstępne wyniki badania wykazały, że co piąta osoba z badanej populacji (20,2%) była u lekarza specjalisty w ostatnim kwartale 2013 roku. Tylko 63,2% spośród nich otrzymała świadczenia w ramach NFZ, a 40,2% sfinansowało je ze środków gospodarstwa domowego.

Z usług stomatologicznych skorzystało blisko 11,5% badanych osób. Wizyty u lekarza dentystry w 70,9% finansowane były ze środków własnych gospodarstwa domowego, a w ramach NFZ w 30%.

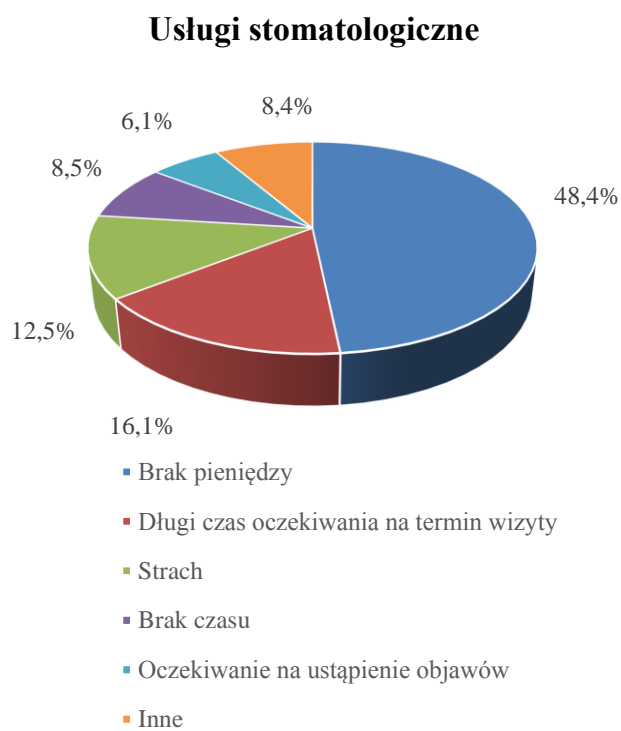
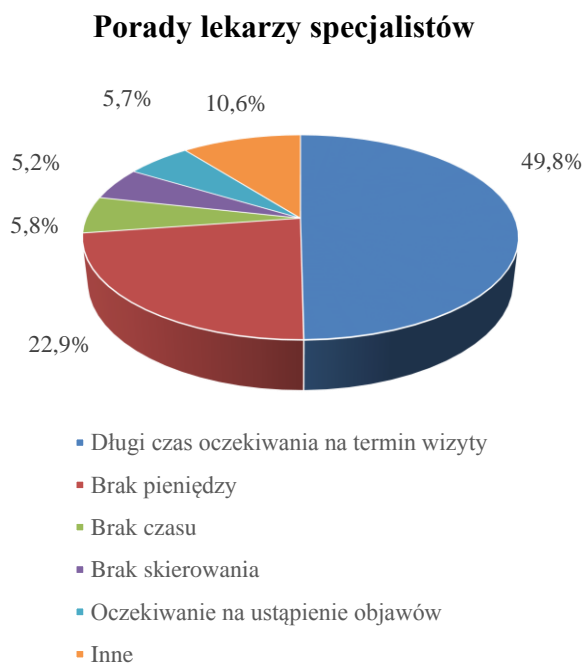
Wykres 2. Korzystanie z porad ambulatoryjnej opieki zdrowotnej³ w IV kwartale 2003, 2006, 2010 i w 2013 r.

Na pytanie skierowane do gospodarstw domowych o przypadki nieskorzystania w 2013 r. z porad w placówkach specjalistycznej opieki zdrowotnej mimo istniejącej potrzeby, odnośnie wizyt u lekarzy specjalistów twierdząco odpowiedziało 4,9% gospodarstw, a u lekarzy dentyistów – 4,4%. Główną przyczyną zaniechania wizyty u specjalisty był długi czas oczekiwania na termin wizyty (49,8% gospodarstw), a z wizyty u lekarza dentyisty rezygnowano głównie z powodu braku pieniędzy (48,4% gospodarstw).

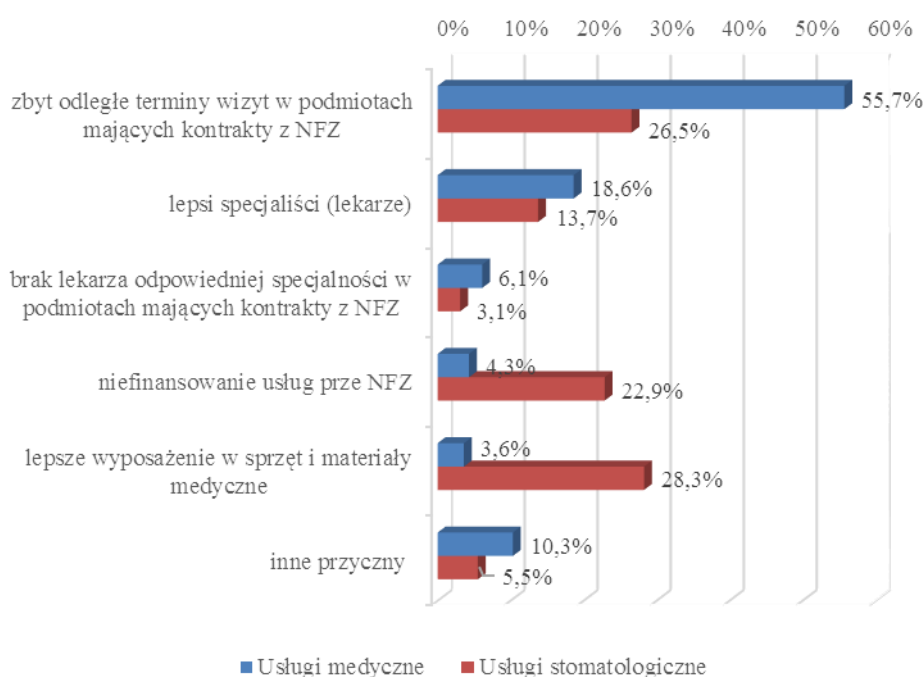
³ Na porady ambulatoryjne opieki zdrowotnej składają się: porady lekarskie i pielęgniarskie w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej, usługi lecznicze w domu pacjenta, usługi rehabilitacyjne oraz pomocnicze usługi opieki zdrowotnej. Największą grupę tych usług stanowią porady lekarskie udzielane w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz usługi stomatologiczne (leczenie zachowawcze i protetyczne).

Wykres 3. Przyczyny niekorzystania z porad lekarzy specjalistów oraz z usług stomatologicznych pomimo istniejącej potrzeby w 2013 r.

W 2013 r. w co trzecim gospodarstwie domowym przynajmniej jedna osoba co najmniej raz skorzystała z usług medycznych (poza stomatologicznymi) niefinansowanych przez NFZ (35,1%), w przypadku usług stomatologicznych dotyczyło to niemal 40% gospodarstw domowych. Jako główną przyczynę wyboru płatnej wizyty, gospodarstwa wskazywały odpowiednio: zbyt odległe terminy (49,8%) i lepsze wyposażenie w sprzęt i materiały medyczne (28,3%).

Wykres 4. Przyczyny korzystania z usług medycznych i stomatologicznych niefinansowanych przez NFZ w 2013 r.

Wyniki badania wskazały, że w 2013 r. w placówkach stacjonarnej opieki zdrowotnej⁴ przebywało łącznie 9,5% populacji. Niemal wszystkie pobyty (97,6%) opłacane były ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia.

Medycyna niekonwencjonalna i korzystanie z usług medycznych za granicą nadal odgrywały marginalną rolę w realizacji potrzeb opieki zdrowotnej gospodarstw domowych. W 2013 roku z usług medycyny niekonwencjonalnej skorzystało 3% gospodarstw domowych, a z usług medycznych za granicą - 0,7%.

⁴ Do zakładów stacjonarnej opieki zdrowotnej zaliczono szpital ogólny, szpital specjalistyczny, szpital uzdrowiskowy, szpital psychiatryczny lub inny zakład typu psychiatrycznego, sanatorium, zakład uzdrowiskowy, zakład opieki długoterminowej.

Zakup leków był w gospodarstwach domowych zjawiskiem powszechnym. Członkowie 98,5% gospodarstw domowych kupili przynajmniej raz w 2013 r. leki lub suplementy diety, 92,3% kupujących w tej grupie nabyło leki na receptę, 48,1% - leki zalecane przez lekarza ale nie przepisane, a 90,4% gospodarstw kupowało leki z własnej inicjatywy.

Wydatki gospodarstw domowych na ochronę zdrowia

W całej populacji gospodarstw domowych (włącznie z gospodarstwami, które nie ponosiły żadnych wydatków bezpośrednich) średnie miesięczne wydatki na ochronę zdrowia na osobę wyniosły w 2013 roku 58,21 zł⁵.

Wykres 5. Struktura wydatków gospodarstw domowych na ochronę zdrowia

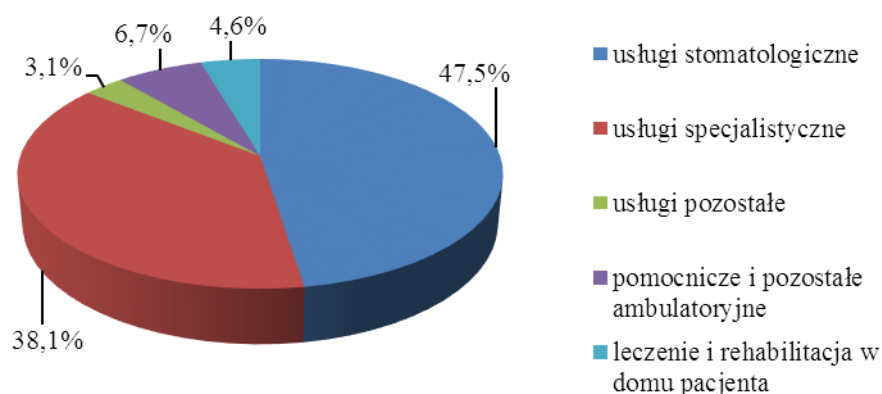
Ponad połowa gospodarstw nie ponosiła bezpośrednich wydatków na ochronę zdrowia innych niż na leki.

Przeciętne miesięczne wydatki na osobę we wszystkich wyróżnionych kategoriach gospodarstw domowych łącznie na leki i artykuły medyczne (np. okulary korekcyjne, soczewki kontaktowe, protezy) wyniosły 36,0 zł. Natomiast wydatki na medyczne dobra trwałego użytku wyniosły 3,43 zł na osobę w 2013 r. W grupach gospodarstw ponoszących wydatki na te cele, kształtowały się one odpowiednio na poziomie 36,3 zł oraz 14,73 zł na osobę miesięcznie.

⁵ Uwzględnia się tutaj także wydatki na leczenie osoby spoza gospodarstwa domowego (0,83 zł – 1,43%).

Dla 55,1% gospodarstw kupujących leki przepisane na receptę lub zalecone przez lekarza zakup leków i artykułów medycznych był dużym obciążeniem.

Wykres 6. Struktura wydatków gospodarstw domowych na ambulatoryjną opiekę zdrowotną⁶

Średnie miesięczne wydatki gospodarstw domowych na ambulatoryjną opiekę zdrowotną⁷ przypadające na osobę wynosiły 16,65 zł we wszystkich gospodarstwach. Natomiast w gospodarstwach korzystających z poszczególnych rodzajów usług ambulatoryjnych i ponoszących za nie opłaty wysokość średnich miesięcznych wydatków na osobę była zróżnicowana, np. za usługi POZ – 27,54 zł, usługi specjalistyczne – 34,22 zł, leczenie stomatologiczne zachowawcze – 53,46 zł, rehabilitację ambulatoryjną – 47,83 zł, rehabilitację w domu pacjenta – 96,81 zł.

Średnie miesięczne wydatki gospodarstw domowych związane z pobytem w szpitalu lub w innym zakładzie stacjonarnej opieki zdrowotnej wyniosły 1,30 zł na osobę. Tak niska ich wartość wynika przede wszystkim z faktu, że są to wydatki uogólnione na członków wszystkich gospodarstw domowych, niezależnie od tego, czy członkowie tych gospodarstw korzystali z usług w szpitalu lub innym zakładzie stacjonarnej opieki zdrowotnej, czy z nich nie korzystali. Należy tutaj przypomnieć, że w badanej populacji 79% gospodarstw nie ponosiło żadnych wydatków bezpośrednich na ten cel.

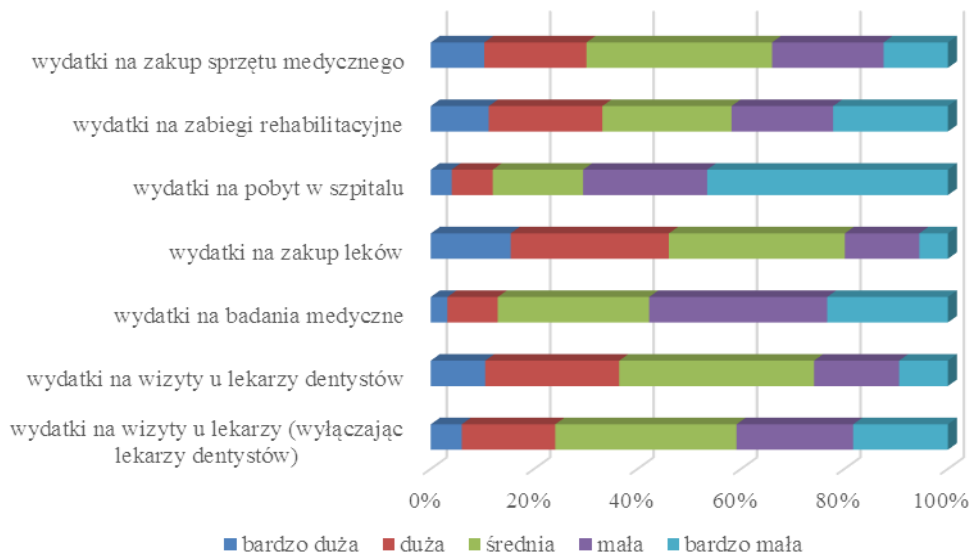
Ponad czterokrotnie wyższe (5,62 zł) były średnie miesięczne wydatki na osobę obliczone dla populacji gospodarstw, w których przynajmniej jedna osoba przebywała w 2013

⁶ Usługi rehabilitacyjne ambulatoryjne ujęto w usługach specjalistycznych.

⁷ Patrz przypis 3 str. 3

roku w szpitalu lub w innym stacjonarnym zakładzie opieki zdrowotnej i ponosiła wydatki na ten cel.

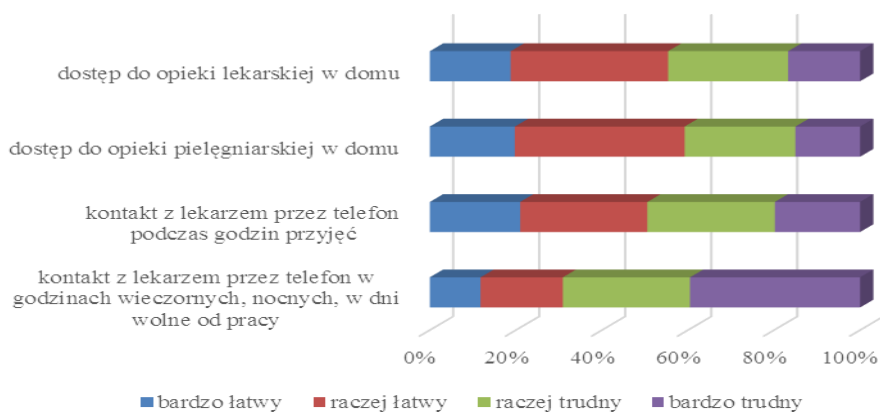
Wykres 7. Gospodarstwa według oceny wysokości wydatków w roku 2013

Opieka zdrowotna w ocenie pacjenta

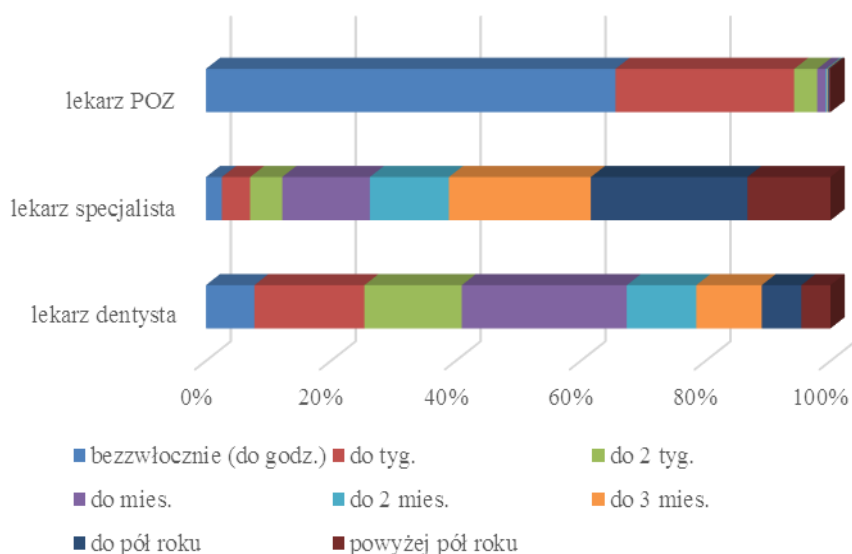
Większość respondentów (63,6%) uznała, że jakość opieki zdrowotnej uzyskiwanej w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego (NFZ) w 2013 roku nie zmieniła się w stosunku do roku wcześniejszego. Niemal co piąty uczestnik badania (19,2%) uważał jednak, że nastąpiło pogorszenie w tym zakresie. Jedynie 3,4% badanych uznało, że jakość opieki zdrowotnej uległa poprawie, a co siódmy respondent (13,8%) nie miał zdania na ten temat.

Wykres 8. Dostęp do wybranych rodzajów podstawowej opieki zdrowotnej w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego

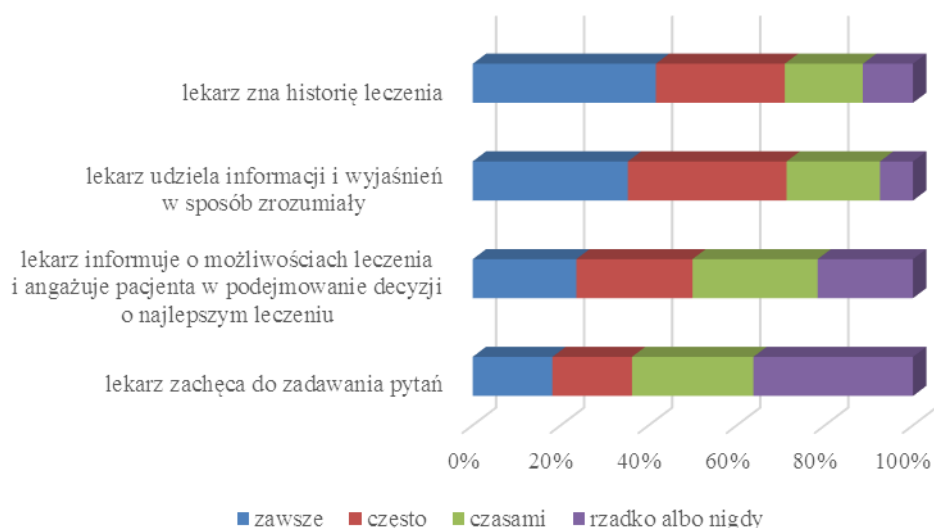

Wykres 9. Czas oczekiwania na świadczenia medyczne

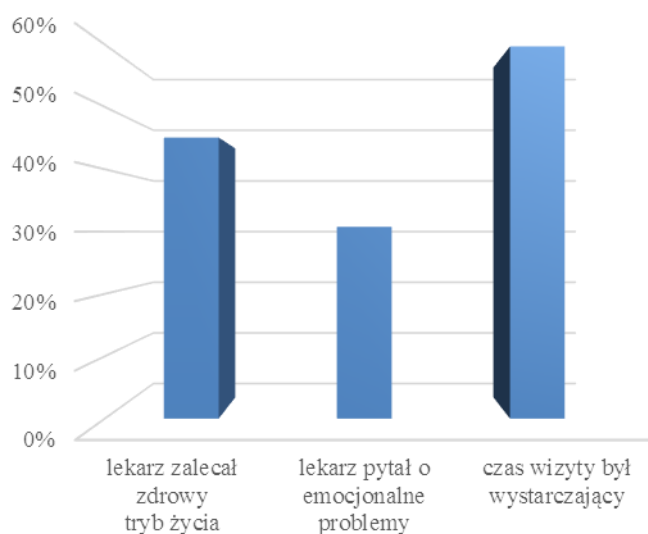

Większość respondentów była usatysfakcjonowana wyborem lekarza pierwszego kontaktu/pediatry, o czym świadczy 28,2% zdecydowanie zadowolonych i 62,8% raczej zadowolonych. Zdecydowane niezadowolone ze swojego lekarza podstawowej opieki zdrowotnej odnotowano u 1,9% pacjentów.

Wykres 10. Responsywność w podstawowej opiece zdrowotnej.

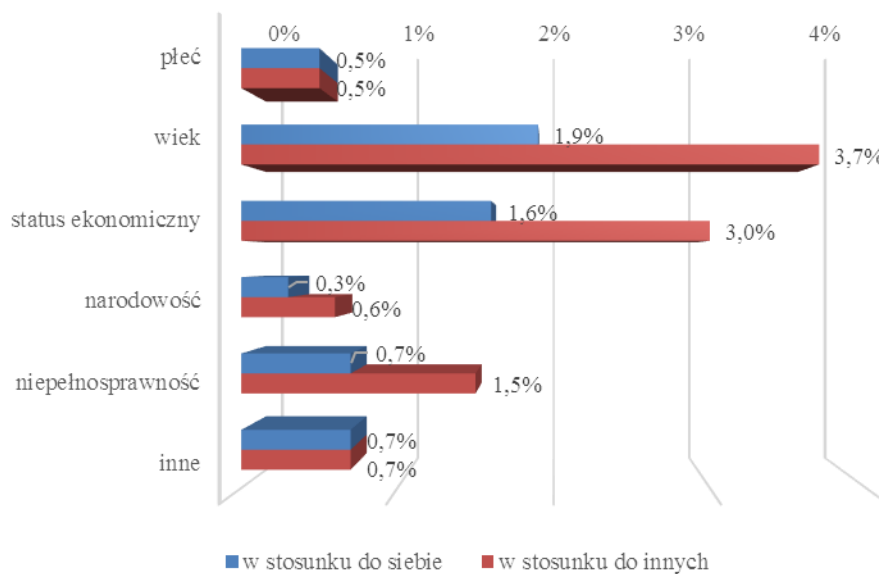

Wykres 11. Różnicowanie lekarza POZ w potrzebach zdrowotnych pacjentów.

Problem dyskryminacji lub nierównego traktowania podczas korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej realizowanych w ramach środków publicznych, jak i poza nimi, występuje raczej rzadko.

Wykres 12. Doświadczenie dyskryminacji lub nierównego traktowania podczas korzystania ze świadczeń zdrowotnych

W celu oceny jednego z najistotniejszych aspektów jakości - bezpieczeństwa opieki zdrowotnej, respondentom zadano pytanie dotyczące zdarzenia niepożądanego, rozumianego jako szkoda, do której doszło w trakcie leczenia lub diagnostyki.

W zbadanej populacji osób 0,4% oświadczyło, że w 2013 roku doznało zakażenia, a 1,6 % - zdarzenia niepożądanego innego niż zakażenie. Jeśli liczby zdarzeń odniesiemy do liczby badanych, którzy w 2013 roku korzystali z usług podstawowej opieki zdrowotnej, szpitala lub specjalisty, to najbardziej na wystąpienie zdarzenia niepożądanego/zakażenia pacjenci narażeni są podczas hospitalizacji (2,8%), a następnie w podstawowej opiece zdrowotnej (1,0%) i podczas korzystania z usług specjalisty (0,3%).

Postawy wobec zabiegów transplantacji⁸

Wstępne wyniki badania wykazały, że większość pytanych osób (68,5%) wyraziłaby zgodę na przeszczepienie za życia własnych narządów osobom bliskim oczekującym na przeszczep. Spośród ogółu badanych 70,3% zadeklarowało zgodę na oddanie szpiku kostnego. Zgodę na oddanie po śmierci własnych tkanek i narządów do przeszczepienia wyraziło dwóch na trzech badanych. Wiedza o wyrażonej wcześniej przez członków rodziny chęci do oddania po śmierci własnych tkanek i narządów do przeszczepienia skłoniłaby większość respondentów (64,8%) do wyrażenia zgody na ich pobranie po śmierci osoby bliskiej. O oświadczeniu woli słyszało 82,2% badanych. Dokument oświadczenia woli podpisałoby 42,3% badanych, przy czym niewiele mniejszy odsetek respondentów nie był zdecydowany, jak postąpić w tej sytuacji (39,0%). Tylko 2,8% pytanych deklарowało, że złożyło takie oświadczenie w przeszłości.

Opracowano w Wydziale Statystyki Zdrowia:

Natalia Koehne – Główny specjalista, tel. 608-3294

---

⁸ Kolejne edycje badania modułowego „Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych” zawierały dodatkowy blok pytań dotyczący aktualnego problemu w obszarze ochrony zdrowia. W 2013 r. obserwacji poddana została postawa badanej populacji wobec transplantacji.